

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ: ФИЛОЛОШКИ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ	
ПРИМЉЕНО: 14.10.2016.	
ОРГ. ЈЕД.	09
БР. 2786/16	

ИЗВЈЕШТАЈ
о оцјени урађене докторске тезе

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Наставно-научно вијеће Филолошког факултета Универзитета у Бањој Луци је на 82. сједници одржаној 13.09.2016. године донијело Рјешење бр. 09/3.2078-116/16 о именовању Комисије за преглед и оцјену урађене докторске дисертације мр Гордане Лубурић под називом „Настава и учење граматике италијанског као страног језика у формалном образовању“.

Именована је Комисија у сљедећем саставу:

1. Др Јулијана Вучо, редовни професор за ужу научну област Специфични језици – италијански језик, на Филолошком факултету Универзитета у Београду, предсједник;
2. Др Данило Капасо, ванредни професор за ужу научну област Специфични језици – италијански језик, на Филолошком факултету Универзитета у Бањој Луци, коментор;
3. Др Мила Самарџић, редовни професор за ужу научну област Специфични језици – италијански језик, на Филолошком факултету Универзитета у Београду, члан;
4. Др Роберто Руси, ванредни професор за ужу научну област Специфичне књижевности – италијанска књижевност, на Филолошком факултету Универзитета у Бањој Луци, члан.

Комисија је у предвиђеном року прегледала и оцјенила докторску дисертацију кандидаткиње мр Гордане Лубурић под насловом „Настава и учење граматике италијанског као страног језика у формалном образовању“, и о томе Наставно-научном вијећу Филолошког факултета и Сенату Универзитета у Бањој Луци подноси сљедећи извјештај.

Датум и орган који је именовао комисију. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звање, назив у же научне области за коју је изабран у звање и назив универзитета и факултета у којој је члан комисије запослен.

1. УВОДНИ ДИО ОЦЛЕНЕ ДОКТОРСКЕ ТЕЗЕ

Докторска дисертација под насловом „Настава и учење граматике италијанског као страног језика у формалном образовању“, кандидаткиње мр Гордане Лубурић, написана је латиничним писмом (Times New Roman, фонт 12, проред 1.5) и укоричена тврдим повезом. Обим дисертације је 261 страница, укључујући Библиографију (253 библиографске јединице и 7 интернет адреса) и Прилоге, те 165 фуснота, 22 табеле и 33 хистограма. На почетку дисертације налази се 7 страница које нијесу нумерисане, а односе се на наслов, сажетак (на српском и енглеском језику) и садржај дисертације.

Дисертација има све елементе и одлике самосталног научно-истраживачког рада. Поред садржаја, уводних напомена и списка литературе, тезу чини девет тематских цјелина, односно поглавља:

1. Појам граматике,
2. Граматика и настава страних језика,
3. Граматичка компетенција у Заједничком европском референтном оквиру,
4. Граматички садржаји у уџбеницима за стране језике,
5. Наставни програм и избор граматичког градива,
6. Настава италијанског језика у основним школама Црне Горе,
7. Емпиријско истраживање,
8. Закључак,
9. Прилози.

У уводном дијелу рада кандидаткиња износи теоријске и методолошке поставке истраживања и предочава структуру дисертације наглашавајући да се садржина рада може подијелити на три цјелине.

Први дио рада односи се на теоријске поставке истраживања: појам граматике, граматика у настави страних језика, граматичка компетенција у Заједничком европском референтном оквиру, граматички садржаји у уџбеницима за стране језике, наставни програм и избор граматичког градива, настава италијанског језика у основним школама Црне Горе.

У првом поглављу кандидаткиња нуди преглед дефиниција граматике и наглашава повезаност језичке форме и значења са употребом у језичкој продукцији.

У другом поглављу кандидаткиња се бави улогом и значајем наставе граматике у различитим наставним методама и приступима кроз историју методике наставе страних језика. Посебно је значајан преглед савремених приступа учењу и настави граматике страних језика, који до сада нијесу били предмет истраживања на нашим просторима. На основу референтне литературе, кандидаткиња закључује да граматика не смије бити споредни производ комуникативне активности, уколико је циљ наставе постизање комуникативне компетенције. Поред улоге граматике у наставним приступима, кандидаткиња анализира и факторе који утичу на процес учења и наставе страних језика, објашњава методолошке поступке у настави граматике, анализира улогу метајезика, као и избор језика на којем ће се

презентација граматичког градива изводити. Будући да учење страних језика укључује и тестирање, односно провјеру усвојености језичких знања, кандидаткиња је у раду указала на мјерне карактеристике које треба да задовољи сваки језички (па и граматички) тест и објаснила статистичке методе употребијебљене приликом анализе резултата граматичког теста. У овом дијелу рада mr Гордана Лубурић даје преглед дефиниција граматичке компетенције за потребе тестирања. На основу теоријских ставова, кандидаткиња закључује да уколико желимо да утврдимо да ли су ученици у стању да граматичко знање употребијебе у комуникацији на страном језику, неопходно је тестирати и имплицитно знање граматике које се односи на тестирање и провјеру граматичких знања у склопу продуктивних језичких вјештина.

Будући да се концепција и стратегија одређивања циљева и компетенција у изучавању италијанског језика у школама у Црној Гори и региону ослања на Заједнички европски референтни оквир (ЗЕРО), кандидаткиња у трећем поглављу анализира улогу граматичке компетенције у поменутом документу. Иако ЗЕРО не наводи граматичке структуре предвиђене за одређене нивое компетенције, у њему се јасно истиче да је граматичка компетенција од суштинског значаја за развој комуникативне компетенције.

У четвртом поглављу кандидаткиња нуди систем за анализу граматичких садржаја у уџбеницима за стране језике.

У другом дијелу рада који обухвата пето и шесто поглавље, кандидаткиња анализира основне карактеристике наставе италијанског језика у основним школама Црне Горе. Након општих информација о наставном програму за италијански језик у деветогодишњој основној школи, кандидаткиња анализира граматичке садржаје који су њиме предвиђени као и критеријуме на основу којих се врши одабир граматичког градива које прописује наставни програм. У циљу бољег сагледавања наставе граматике италијанског језика, кандидаткиња је упоредила садашњи програм са наставним програмом који се у Црној Гори користио приje реформе основног образовања, као и са програмима који се употребљавају у земљама окружења. На основу добијених резултата кандидаткиња је установила да се у Црној Гори италијански језик најкасније уводи у наставу (и када је упитању узраст ученика и година увођења у наставу), као и да је предвиђен најмањи фонд часова, што представља велики недостатак, будући да су језички садржаји, као и нивои компетенције, предвиђени програмима у Црној Гори и земљама окружења готово идентични. Анализа граматичких садржаја у уџбенику показала је да уџбеник *Rete Junior* не може у потпуности одговорити захтјевима предвиђеним наставним програмом. Његов основни недостатак огледа се у чињеници да не обухвата све граматичке структуре предвиђене наставним програмом.

Трећи дио дисертације обухвата седмо поглавље у којем је кандидаткиња представила резултате емпиријског истраживања које је имало за циљ утврђивање граматичке компетенције ученика по завршетку основне школе. Кандидаткиња је јасно представила циљ, хипотезе, методологију, инструмент и етапе истраживања као и податке о корпусу. На основу провјере постављених хипотеза, кандидаткиња

је закључила да се у основним школама Црне Горе настава граматике спроводи на методолошки прихватљив начин, иако је у приличној мјери још увијек карактерише традиционални дедуктивни приступ и недовољна примјена савремених приступа. Резултати граматичког теста потврдили су хипотезу да је наставни програм презахтијеван и да ученици не успијевају да овладају свим структурама предвиђеним наставним програмом, као и да је јако мали број ученика био у стању да граматичка правила обухваћена наставним програмом примијени у задацима језичке продукције на италијанском језику, односно да је код веома малог броја ученика развијено имплицитно знање о граматичким структурама.

Коначан резултат добијен анализом прикупљених података представљала је израда граматичких дескриптора, односно утврђивање граматичких структура нивоа A2 за специфичне потребе наставе, учења и усвајања италијанског језика у основним школама. У Европском референтном оквиру не постоје прецизно дефинисани граматички дескриптори за појединачне нивое компетенција, јер се израда скале која би важила за све језике показала неуспјешном. Граматички дескриптори које је кандидаткиња утврдила на основу резултата истраживања односе се на јасно дефинисане стандарде постигнућа ученика црногорских основних школа. Они јасно указују на граматичку компетенцију и ниво знања о језику ученика по завршетку основне школе. На овај начин дефинисани граматички дескриптори представљају основу за састављање завршних испита – тзв. „мале“ матуре, којима би се провјеравало знање ученика из италијанског језика.

Закључна разматрања дата су у осмом поглављу овог рада. Кандидаткиња је на свеобухватан, концизан и језгровит начин изложила и синтетизовала сва релевантна сазнања, научне чињенице презентоване у дисертацији а којима су доказане све истраживачке хипотезе. Кандидаткиња је на основу истраживања теорије и праксе дошла до закључака који су образложени на концизан и јасан начин. Након закључка слиједе библиографија и прилози.

- Истаји основне податке о докторској тези: обим, број табела, слике, број цитиране литературе и навести поглавља.

2. УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Рад „Настава и учење граматике италијанског као страног језика у формалном образовању“ припада корпусу питања из области примијењене лингвистике и методике наставе страних језика, сврставајући се у ужу област образовне лингвистике, науке која се бави питањима језика и образовања, која се наметнула последњих година прошлог и почетком овог вијека као самостална научна лингвистичка дисциплина.

Настава граматике, тестирање граматичког знања и утврђивање нивоа граматичке компетенције до сада нијесу били тема истраживачких студија, као ни било који вид наставе италијанског језика у школама Црне Горе.

Сврха истраживања јесте научно сагледати основне проблеме у настави граматике страног језика уопште, са посебним освртом на наставу италијанског

језика у формалном образовању. Кандидаткиња је научни проблем истраживања усмјерила на значај и улогу граматичке компетенције у развијању комуникативне компетенције. Имајући у виду да граматичко знање не подразумијева само познавање граматичких правила (експлицитно знање), већ употребу датих правила у комуникацији на страном језику (имплицитно знање), кандидаткиња је проблем истраживања усмјерила на тестирање експлицитног и имплицитног знања граматике. У прилог избору да испитује експлицитно и имплицитно знање граматике говоре и тврђе аутора да је граматика, поред вокабулара, показатељ укупног знања страног језика (Green 2009, Hughes 2003) те да се тестирањем граматичког знања добијају најпрецизнији подаци о стварним празнинама у учениковом знању.

Код избора предмета истраживања кандидаткиња је водила рачуна о важности и примјењивости резултата истраживања у наставној пракси. Будући да се концепција одређивања циљева и компетенција у изучавању страних језика у Европи, па тако и код нас, ослања на Заједнички европски оквир за живе језике (ЗЕРО), кандидаткиња је у свом раду проблему наставе граматике приступила са становишта овог важног документа. Наиме, један од најважнијих циљева ЗЕРО-а јесте да послужи за израду нивоа компетенција како би одговорио захтјевима постојећих тестова и допринио лакшем поређењу и усклађивању различитих система оцењивања. ЗЕРО јасно истиче улогу граматике наводећи да је граматичка компетенција од суштинског значаја за развој комуникативне компетенције. У Референтном оквиру, међутим, не постоје прецизно дефинисани граматички дескриптори за појединачне нивое компетенција, јер се израда скале која би важила за све језике показала неуспјешном. Управо из тог разлога, кандидаткиња је себи поставила задатак да, водећи се Ангофовим смјерницама за израду дескриптора (Angoff, W. H. 1971), формира листу граматичких дескриптора за ниво компетенције A2.

Након прецизно дефинисаног проблема и предмета истраживања, кандидаткиња је правилно одредила циљ истраживања. Наиме, истраживање спроведено за потребе овог рада усмјерено је ка остваривању два основна циља. Један од циљева рада јесте утврђивање усклађености програмских захтјева и ефективних знања ученика када су у питању граматички садржаји италијанског језика на нивоу A2. Наиме, кандидаткиња на основу резултата истраживања изводи закључке о реалној слици о могућностима постигнућа ученика и реалном одређивању минималних нивоа граматичке компетенције.

Тијесно повезан са нивоима постигнућа јесте и проблем израде граматичких дескриптора за ниво A2 за потребе ученика основне школе. Будући да Заједнички европски референтни оквир не дефинише дескрипторе за граматичку компетенцију, циљ рада је био да се анализом наставних планова и уџбеника, потреба и ставова ученика и наставника, утврде граматичке структуре нивоа A2 за специфичне потребе наставе, учења и усвајања италијанског језика у основним школама, као и да се установи степен савладаности граматичких структура предвиђених наставним програмом за основне школе.

Преглед литературе указује на чињеницу да је кандидаткиња користила релевантну литературу која је везана за проблем истраживања и у раду наводи 253 библиографске јединице. Литература је у раду коректно наведена и цитирана, актуелна и релевантна за постављени предмет истраживања и провјеру постављених хипотеза. У литератури преовладавају новија теоријска и емпиријска истраживања везана за значај и улогу граматике у настави страних језика (Bennucci 1994; Doughty, Williams 2009; Ellis 1994; Ellis 2008, Giunchi 1990, 2000; Larsen-Freeman 2009; Nassaji, Fotos 2011; Rutherford, Sharwood Smith 1988; Thornbury 2007, Ur 1988, 2011 и сл.), као и за тестирање граматичког знања и утврђивање нивоа граматичке компетенције (Barki 2003; Hughes 2003; Larsen-Freeman 2009; McNamara 1996, 2000; Purpura, J. E. 2004; Spragnoli 2007; Vedovelli 2007). Истраживања поменутих аутора указују да је у настави страних језика потребно пронаћи равнотежу између формалне наставе граматике, тј. когнитивних видова учења језика, и комуникативне наставе. Наиме, као што су комуникативни приступи настали као реакција на негативне стране граматичко-преводног метода, тако је формална настава граматике, заснована прије свега на свјесном фокусирању на форму, реакција на недостатке комуникативних приступа. Опредни ставови у области когнитивне психологије по питању експлицитног и имплицитног учења и знања страног језика покренули су лингвистичка истраживања која су се бавила проблемом граматичке компетенције и њеног утицаја на знање страног језика. Основно питање јесте да ли се језик најбоље учи помоћу свјесне активности и експлицитне презентације језичких правила (Terrel 1991, Ellis 2002, 2003), или кроз углавном несвјесне процесе излагањем ученика адекватном језичком инпуту (Krashen 1981, 1990). Анализирајући новија истраживања (Ur 1988, 2011; Spada 1997; Schmidt 1990, Rutherford i Sharwood Smith 1988, Ellis 1997 и сл.) која оспоравају тезу да је изложеност ученика инпуту довољан предуслов за усвајање језика, кандидаткиња закључује да је свјесно фокусирање на форму неопходан предуслов за успјешно учење страног језика, односно да граматика не смије бити споредни производ комуникативне активности, уколико је циљ наставе достизање комуникативне компетенције. Као потврду за такав закључак, кандидаткиња наводи и резултате до којих је у својим истраживањима дошао Елис (Ellis, 1990, 2001), који истиче да формална настава граматике значајно олакшава и поспјешује учење страних језика. У прилог ефикасности наставе граматике кандидаткиња наводи и анализу 49 компарativних истраживања која доказује да је формална настава граматике успешнија када је ријеч о усвајању циљних структура, као и да су ефекти експлицитне наставе дугорочни (Norris i Ortega, 2000).

Међутим, оно што је заједничко за сва поменута истраживања која су представљала подстицај за рад мр Гордане Лубурић, јесте да је њихов предмет било усвајање граматике другог а не страног језика, и да су у истраживању учествовали одрасли ученици а не дјеца. Оригиналност истраживања кандидаткиње мр Гордане Лубурић заснива се на чињеници да се тестира знање ученика који италијански језик уче као страни, при чему је употреба језика сведена на школски амбијент.

С обзиром да је у сваком истраживању за његов успјех веома важно исправно постављање хипотеза, кандидаткиња је дефинисала три основне хипотезе докторског рада:

1. да је ниво A2 у складу са ЗЕРО, који се очекује као исход у завршном, деветом разреду основне школе, превисоко постављен. Провера усклађености извршена је екстерном евалуацијом; тачније, инструмент за проверу граматичких знања ученика представљао је граматички тест италијанског центра *CILS* из Сијене, који је за потребе овог рада допуњен одговарајућим вježбама;
2. да у настави преовладава дедуктивни приступ и велико ослањање на граматичко-преводни метод, што је у раскораку са савременим тенденцијама у настави страних језика;
3. да традиционални приступ настави условљава и слабије резултате ученика на тесту, прије свега када је ријеч о примјени граматичких знања у продуктивним језичким вježbinama, односно имплицитном језичком знању.

Кандидаткиња је кроз рад успјешно дала одговоре на постављени проблем истраживања и потврдила постављене хипотезе. Наиме, на основу одговора анкетираних наставника, кандидаткиња констатује да се у основним школама Црне Горе настава граматике спроводи на методолошки прихватљив начин, иако је у приличној мјери још увијек карактерише традиционални дедуктивни приступ и недовољна примјена савремених приступа.

Анализом резултата добијених након спровођења језичког тестирања, кандидаткиња је потврдила хипотезу да је наставни програм презахтијеван и да ученици не успијевају да овладају свим структурама предвиђеним наставним програмом. Будући да се настава граматике у основним школама Црне Горе и даље у значајној мјери ослања на традиционални приступ који карактерише експлицитна презентација граматичког градива и да се граматичке вježbe не повезују са продуктивним језичким вježbinama, ученици су остварили лоше резултате када је ријеч о примјени граматичког знања у писаној комуникацији на италијанском језику.

Напомињемо да настава граматике до сада није била тема истраживачких студија, као ни било који вид наставе италијанског језика у школама Црне Горе. Допринос овог рада може се сагледати на више нивоа. Прије свега треба нагласити теоријски допринос дисертације у проучавању домаће и стране литературе о настави граматике страних језика. Кандидаткиња је поред историјског прегледа наставних метода и приступа и улоге граматике у сваком од њих, понудила преглед савремених приступа у настави граматике који су на нашим просторима недовољно истражени и непознати наставницима италијанског језика, који их не примјењују у настави. Допринос дисертације огледа се и у чињеници да је кандидаткиња утврдила основне проблеме везане за наставу граматике италијанског језика који произлазе из тешкоћа у остваривању захтјева постојећег програма и његове реализације на основу броја часова, употребе адекватних уџбеника и осталих наставних материјала, као и обучености наставника за спровођење наставе.

Практични допринос овог истраживања огледа се у могућности примјене резултата у методичкој и наставној пракси.

Већ смо истакли да се концепција одређивања циљева и компетенција у изучавању страних језика у Европи, па тако и код нас, ослања на Заједнички европски оквир за живе језике. Посебан допринос рада представља листа граматичких дескриптора за ниво A2 за потребе учења и наставе италијанског језика у основним школама Црне Горе, коју је кандидаткиња понудила у свом истраживању. Будући да је поређењем наставног програма за италијански језик у основним школама Црне Горе са предметним програмима у земљама окружења кандидаткиња утврдила да су дати програми у већој мјери слични, истраживање кандидаткиње мр Гордане Лубурић користиће и наставницима италијанског језика у региону, а надамо се, дати и подстицај за слична истраживања када су други страни језици у питању. Сматрамо да би научна евалуација и повезивање резултата истраживања значајно доприњели унапријеђењу наставе страних, а прије свега италијанског језика, посебно имајући у виду специфичне захтјеве савременог друштва у коме плурилингвизам и интеркултуралност представљају један од императива друштвеног просперитета савремених европских заједница. Непосредни резултати истраживања моћи ће да послуже као корективни елементи за унапријеђење наставе италијанског језика у основним школама.

- а) Укратко истаћи разлог због којих су истраживања предузета и циљ истраживања;
- б) На основу прегледа литературе сажето приказати резултате претходних истраживања у вези проблема који је истраживан;
- в) Навести допринос тезе у рјешавању изучавање проблематике;
- г) У прегледу литературе треба водити рачуна да обухвата најновија и најзначајнија сазнања из те области код нас и у свијету.

3. МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Методологија истраживања најшире припада примијењеној лингвистици и методици наставе страних језика. Рад је у основи заснован на теоријско-аналитичком и емпиријском приступу. Метода анализе која доприноси дубљем схваташњу проблема и предмета истраживања кориштена је у теоријском дијелу. Приликом приказа улоге граматике у различитим наставним методама и приступима, кандидаткиња је примијенила историјску методу. Аналитички приступ који се заснива на анализи прикупљене грађе, кандидаткиња је користила приликом интерпретације резултата и тестирања хипотеза, док је синтеза примијењена у извођењу закључака.

Како би остварила циљ овог рада, односно утврдила прецизне нивое граматичке компетенције ученика завршног разреда основне школе, кандидаткиња је примијенила квантитативне и квалитативне методе истраживања. Кандидаткиња је критички анализирала податке, илуструјући резултате значајним бројем хистограма и табела.

У циљу валидности добијених резултата, формирање корпуса се одвијало у три фазе: селекција школа, предтестирање и завршно тестирање. Школе су биране

по принципу случајног узорка. У свакој школи тестирано је само по једно одјељење деветог разреда. Емпиријско истраживање које је у основи рада, обухватило је двије етапе. У циљу утврђивања ваљаности самог теста, спроведено је предтестирање на узорку ученика из два одјељења деветих разреда у Никшићу и Будви. Том приликом тестирано је укупно 37 ученика. Завршно тестирање спроведено је у 25 одјељења деветог разреда основних школа у Црној Гори, и обухватило је 547 ученика. Анкетирана су 32 наставника италијанског језика која изводе наставу у одјељењима у којима је спроведено тестирање.

Инструмент истраживања прилагођен је теми и предмету истраживања. За провјеру усклађености успјеха ученика одабран је међународно признати инструмент, *CILS A2 – Modulo Adolescenti* (намијењен ученицима узраста 12-16 година), тест за провјеру знања италијанског језика Универзитета за странце у Сијени.

За провјеру савладаности граматичког градива кандидаткиња је на тесту користила три технике тестирања: технику допуњавања празнина у тексту, технику вишеструког избора и технику писане продукције на задату тему. У складу са савременим теоријама да успех језичких тестова зависи од степена контекстуализације, кандидаткиња је у свим вјежбама на језичком тесту учениково знање граматичких облика тестирала на текстуалном нивоу. Овакав одабир техника омогућио је кандидаткињи да на тесту провјери и експлицитно и имплицитно граматичко знање ученика, будући да савремена референтна литература (Re-Dickins 2001; Purpura 2004) истиче да је граматички тест ваљан једино уколико се тестирају обје компоненте језичког знања.

Поред тестова кандидаткиња је спровела и анонимно истраживање ставова наставника и ученика о настави и учењу италијанског језика, тестирању као техници провјере и граматици као елементу језичког знања. Упитник за ученике конструисан је тако да садржи већи број питања (затвореног и комбинованог типа) и скале процјене Ликертовог типа. Исте типове анкетних питања садржи и упитник за наставнике. Добијени одговори наставника и ученика послужили су у сврху успостављања корелација између понуђених одговора у упитнику и резултата добијених на тесту. У ту сврху кандидаткиња је користила Спирманов кофицијент корелације.

Придржавајући се Ангфове препоруке да се знања ученика дефинишу дескриптором „зна да“, кандидаткиња је утврдила четири категорије граматичких структура: структуре које ученик не зна да користи, структуре које ученик углавном не зна да користи, структуре које ученик углавном зна да користи и структуре које ученик одлично зна да користи. Сваку структуру заступљену на граматичком тесту кандидаткиња је повезала са одговарајућом језичком функцијом. Анализом и селектовањем добијених резултата, као и њиховом статистичком обрадом, кандидаткиња је дошла до нивоа базичне граматичке компетенције на нивоу A2 и на тај начин утврдила листу граматичких дескриптора за овај ниво језичке компетенције.

Обрада добијених података извршена је помоћу статистичког програма SPSS

17.0. Статистичке методе које је кандидаткиња користила у раду прилагођене су методама прикупљања и обраде података и њиховим својствима. Статистичка обрада података је адекватна.

Наиме, приликом обраде материјала, кандидаткиња је користила методе које се налазе у основи савремених лингвистичких истраживања овог типа. Анализа резултата теста обухватила је анализу засновану на дистрибуцији фреквенција. Кандидаткиња је утврдила статистичке мјере централне тенденције (аритметичку средину, модус и медијану). На степен хомогености резултата остварених на тесту указује мјера дисперзије, па је у ту сврху кандидаткиња одредила стандардну девијацију и опсег расподјеле. Кандидаткиња је користила двије методе за израчунавање коефицијента поузданости: Cronbach's alpha метод и метод подијењеног теста. Дискриминативност граматичког теста утврдила је путем индекса лакоће питања на тесту и индекса дискриминације који је израчунат методом бисеријске корелације.

Резултати добијени пилот тестирањем били су у складу са савременим захтјевима који се односе на језичке проверјере знања (Lado 1973, Dimitrijević 1999, McNamara 2000, Hughes 2003, Mezzadri 2003, Barni 2007, Bandini 2007), те стога тест није мијењан за потребе завршног тестирања. У прилог томе говори коефицијент поузданости који је на пилот тестирању износио 0,92 а на завршном тестирању 0,91, што указује на висок степен поузданости теста који је кандидаткиња користила за проверјеру граматичког знања. Индекс лакоће и индекс дискриминације такође су били готово идентични на пилот и завршном тестирању, што говори у прилог ваљаности граматичког теста.

Анализирајући обрађени материјал, описане методе и методологију истраживања, комисија констатује да су одабрани методи рада и интерпретације добијених резултата сасвим примјерени овој врсти истраживања с обзиром на то да су у складу са савременим истраживањима у свијету из области теорије усвајања страних језика и примијењене лингвистике.

Комисија такође закључује да су обрађени подаци јасно приказани и тумачени у сврху проверјере хипотеза, добијања информација потребних за коначна разматрања рада и закључке спроведеног истраживања, а постављени план истраживања који је дат приликом пријаве докторске дисертације је у потпуности спроведен. Примијењене методе су адекватне,овој врсти истраживања и достигнућа. Добијени резултати дају основу за адекватно доношење закључака.

Будући да настава граматике до сада није била тема истраживачких студија, као ни било који вид наставе италијанског језика у школама Црне Горе, кандидаткиња је понудила детаљан преглед теоријских ставова на ову тему, а затим и јасно приказала добијене резултате, понудивши и сугестије за даља истраживања из ове области. Непосредни резултати истраживања моћи ће да послуже као корективни елементи за унапријеђење наставе италијанског језика у основним школама.

- а) објаснити материјал који је обрађиван, критеријуме који су узети у обзир за избор материјала;
- б) дати кратак увид у примјењени метод рада при чemu је важно оцјенити сљедеће:

- в) да ли су примјењене методе адекватне, довољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на том пољу у свјетским нивоима;
- г) да ли је дошло до промјене у односу на план истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе, ако јесте зашто;
- д) да ли испитивани параметри дају довољно елемената или је требало испитивати још неке, за поуздано истраживање;
- е) да ли је статистичка обрада података адекватна;
- ж) да ли су добивени резултати јасно приказани;

4. РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања су изложени логичким редослиједом и логично и јасно тумачени. Добијени резултати су конзистентни и адекватно поређени са резултатима сличних истраживања која су спровели цитирани аутори, при чему је кандидаткиња испољила довољно критичности.

Докторска дисертација систематизује, додатно појашњава и проширује постојеће теоријске концепције о проблемима везаним за наставу граматике страног језика, са посебним освртом на улогу граматике у настави италијанског језика у формалном образовању. У дисертацији се на систематски начин анализира настава граматике, проблем граматичког знања и граматичке компетенције. Кандидаткиња је у раду пружила свеобухватну анализу предности и недостатака поједињих методолошких приступа и детаљно сагледала проблематику везану за утврђивање нивоа граматичке компетенције ученика. Кандидаткиња је јасно и прегледно изложила теоријске ставове о граматици, граматичком знању и граматичкој компетенцији, а затим приступила детаљној анализи граматичких садржаја у наставном програму и уџбенику који се користе у настави италијанског језика у Црној Гори. Да би што детаљније сагледала овај проблем, мр Гордана Лубурић је црногорски наставни програм поредила са програмима који су у употреби у земљама окружења, указујући на њихове сличности и разлике, али и предности и недостатке. Анализа граматичких садржаја у уџбенику такође је новина, која може послужити као увод за слична истраживања из ове области.

Резултати истраживања указују да се у основним школама Црне Горе настава граматике спроводи на методолошки прихватљив начин, иако је у приличној мјери још увијек карактерише традиционални дедуктивни приступ и недовољна примјена савремених приступа. Наиме, одговори наставника понуђени у упитнику указују на низ проблема везаних за наставу италијанског језика. Готово трећина наставника није упозната са наставним програмом и у настави презентују једино структуре које су садржане у уџбенику а не оне које су предвиђене наставним програмом. Кандидаткиња закључује да је то један од разлога за лоше резултате ученика на тесту. Резултати анкете указују на још један озбиљан проблем, а то је недовољна информисаност наставника о могућностима које пружа ЗЕРО, на којем се темељи наставни програм за италијански језик.

Анализом резултата добијених након спровођења језичког тестирања, кандидаткиња је констатовала да је наставни програм презахтијеван и да ученици не успијевају да овладају свим структурима предвиђеним наставним програмом. Наиме,

кандидаткиња је утврдила да по завршетку основне школе, на рецептивном плану, ученик не зна да користи сљедеће граматичке структуре: индикатив имперфекта, футур и кондиционал. Ријеч је управо о структурама које су предвиђене наставним програмом али нијесу обухваћене уџбеником *Rete Junior* који се користи у настави италијанског језика, а будући да је трећина наставника изјавила да није упозната са наставним програмом, кандидаткиња поставља питање да ли су поменуте структуре уопште презентоване у настави италијанског језика. Будући да се настава граматике у основним школама Црне Горе и даље у значајној мјери ослања на традиционални приступ који карактерише експлицитна презентација граматичког градива и да се граматичке вјежбе не повезују са продуктивним језичким вјештинама, ученици су остварили лоше резултате када је ријеч о примјени граматичког знања у писаној комуникацији на италијанском језику. Наиме, резултати вјежбе којом се провјерава имплицитно знање ученика указују да ученици на продуктивном плану углавном не знају да користе ниједну тестирану структуру, изузев индикатива презента, који представља једину структуру коју ученици углавном знају да користе. Ученици нијесу одлично савладали практичну употребу ниједне граматичке структуре која је заступљена на тесту.

Посебан допринос истраживања представља израда граматичких дескриптора за ниво A2 будући да слична истраживања до сада нијесу вршена. Дескриптори су обиљежја која карактеришу језичку компетенцију, односно која уводе заједничке нивое компетенције одређеног нивоа. Другим ријечима, дескриптори представљају критеријуме за праћење постигнућа о учењу језика који се употребљавају за израду мјерљивих евалуационих критеријума. Они треба да одражавају глобалну слику активности због цјелокупног увида, а описи у њима садржани треба да буду кратки и јасни, формулисани на начин да фаворизују напредак у учењу. ЗЕРО наводи да није могуће направити скalu правилне граматичке употребе која би важила за све језике, те истраживање кандидаткиње mr Гордане Лубурић представља први корак у изради дескриптора за потребе црногорских ученика. Будући да на тесту није било могуће тестирати све граматичке структуре, понуђена листа граматичких дескриптора представља предлог којим је обухваћен само дио граматичких структура, те би будућа истраживања на ову тему могла да послуже њеном допуњавању.

Сматрамо да ће научна евалуација и повезивање резултата истраживања значајно допринијети унапријеђењу наставе страних, а прије свега италијанског језика, посебно имајући у виду специфичне захтјеве савременог друштва у коме плурилингвизам и интеркултуралност представљају један од императива друштвеног просперитета савремених европских заједница. Проблематика ове дисертације као и непосредни резултати истраживања моћи ће да послуже као корективни елементи за унапријеђење наставе италијанског језика у основним школама.

- Укратко навести резултате до којих је кандидат дошао;
- Оцијенити да ли су добивени резултати правилно, логично и јасно тумачени, упоређујући са резултатима других аутора и да ли је кандидат при томе испољавао довољно критичности;
- Посебно је важно истаћи до којих нових сазнања се дошло у истраживању, који је њихов теоријски и практични допринос, као и који нови истраживачки задаци се на основу њих могу утврдити или назирати.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Докторска дисертација мр Гордане Лубурић у целини је испунила свој основни циљ – да се на научно релевантан и критички утемељен начин расвијетли проблематика везана за наставу граматике страних језика и утврђивање нивоа граматичког знања на рецептивном и продуктивном плану. Кандидаткиња је прецизно и логички анализирала проблематику рада и доказала постављене хипотезе. У својим интерпретацијама резултата, анализама и синтезама, вршеним уз консултовање релевантне литературе, мр Гордана Лубурић је у свом раду показала особине одмјерености, критичности и детаљности. Дисертација је оригинални допринос методици наставе страних језика и примијењеној лингвистици јер обједињује постојећа и проширује знања о настави, учењу и тестирању граматике страног језика.

У складу са наведеним констатацијама Комисија даје позитивну оцену докторске дисертације и сматра да она у потпуности испуњава критеријуме врло успешне докторске дисертације, те из тог разлога предлаже Научно-наставном вијећу Филолошког факултета Универзитета у Бањој Луци да кандидаткињу мр Гордану Лубурић позове на усмену одбрану рада пред Комисијом у истом саставу.

- Навести најзначајније чињенице што тези даје научну вриједност, ако исте постоје дати позитивну вриједност самој тези;
- Ако је приједлог негативан, треба дати опширније образложение и документовано указати на учињене пропусте, односно недостатке написане докторске тезе.

ПОТПИС ЧЛНОВА КОМИСИЈЕ

1.

2.

3.

4.

5.

6.

ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ: Члан комисије који не жели да потпише извјештај јер се не слаже са мишљењем већине члнова комисије, дужан је да унесе у извјештај образложение, односно разлог због којих не жели да потпише извјештај.